

De la utopia a la distopia

Lorena Basualto | Sonia Brito | Carles Feixa
| José Ignacio González Faus | Luis Martínez
Vázquez | Francisco Martorell | Jordi Pigem
| Antoni Pou | Oriol Quintana Rubio | Juan
A. Roche Cárceles | Joan-Andreu Rocha |
Ferran Sáez | Francesc Torralba

Director: Miquel Calsina Buscà
Secretari de redacció i gerent: Guillem Jové
Edició i correcció lingüística: Isidre Ferré
Disseny: Víctor García Tur

Consell de Redacció: Gabriel Amengual, Jaume Dantí, Teresa Forcades, Núria Iceta, Josep Otón, Antoni Pou, Ramon Prat, Mar Rosàs, Francesc Torralba

Copyright © de l'edició: Fundació Joan Maragall. Cristianisme i Cultura
Copyright © dels articles és de l'autor corresponent

Edició | Redacció | Subscripció:
Fundació Joan Maragall. Cristianisme i Cultura
www.fundaciojoanmaragall.org
fjm@fundaciojoanmaragall.org

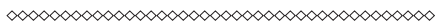
Qüestions de Vida Cristiana (Tercera època)
Publicació quadrimestral
Preu del volum: 12 € | Subscripció anual (3 volums): 30 €
ISSN: 0214-7769
dipòsit legal: B I.113-1959
Abril 2022

Imprès a I.G. Santa Eulàlia

Qüestions de Vida Cristiana és una revista històrica fundada l'any 1958 a Montserrat. La capçalera és propietat de l'Abadia de Montserrat.

EDITORIAL

p. 7

MONOGRÀFIC: DE LA UTOPIA A LA DISTOPIA

p. 11

FRANCISCO MARTORELL CAMPOS:

¿Per què el capitalisme
no tem la distopia?

p. 15

JORDI PIGEM:

Quan cau la màscara
de la utopia tecnològica.

p. 30

FRANCESC TORRALBA:

L'humà, el transhumà
i el posthumà:
els tres esglaons
de la tecnoutopia emergent.

p. 42

LUIS MARTÍNEZ VÁZQUEZ
i JUAN A. ROCHE CÁRCEL:

Pors, incertesa i risc:
ingredients per a
un imaginari distòpic.

p. 52

JOAN-ANDREU ROCHA SCARPETTA:

Distopies, cinema i cultura:
una aproximació cultural
a la projecció del fu-
tur a la gran pantalla.

p. 64

CARLES FEIXA:

¿De joves utòpics a joves distòpics?

p. 113

ORIOLE QUINTANA RUBIO:
Actualitat de la distopia orwelliana.

p. 125

JOSÉ IGNACIO GONZÁLEZ FAUS:
¿Passió inútil o passió esperançada?
Utopies, distopies i «sintopies».

p. 136

ANTONI POU:

¿És distòpica l'apocalíptica cristiana?

p. 147

FERRAN SÁEZ MATEU:

Translatio Ecclesiae: de la distopia
a la utopia passant per l'eucronia.

p. 159

LORENA BASUALTO i SONIA BRITO:

El Regne anunciat per Jesús
i els drets humans:
més enllà de la utopia i la distopia.

p. 170

DIÀLEG

Sobre el passat, present i fu-
tur del cristianisme.

DAVID JOU,
PERE LLUÍS FONT
i MIQUEL CALSINA

p. 181

—

MIRADOR

IGNASI BOADA:

¿Un cristianisme sense cultura i
una cultura sense cristianisme?

p. 201

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL:
Reflexions en temps convulsos.

p. 215

JOSEP-LLUÍS MICÓ i MIRIAM DÍEZ
BOSCH: El mercat del comportament.

p. 223

OBITUARI

BERNARD SESBOÜÉ,
un teòleg entre la tradició eclesial
i la preocupació pel present.
Per Juan Ramón La Parra
p. 230

JOAN MARGARIT:
el poema com a refugi.
Per Ada Castells
p. 238

—

RESSENYES I CULTURA

ORIOL IZQUIERDO:
Marta Pessarrodona,
Tot m'admira.
Poesia completa (1965–2021).
p. 244

GUILLEM JOVÉ I PALOU:
Franz Hessel,
Passejades per Berlín.
p. 246

ANTONI MATABOSCH:
David Jou
i sor Isaura Marcos,
En la teva llum.
p. 248

BERNABÉ DALMAU:
Josep Massot i Muntaner:
editor de llibre religiós
i historiador de Montserrat.
p. 250

MIQUEL RIERA:
Periodisme i teletreball.
p. 254

PEIO SÁNCHEZ:
L'evangeli dels senzills.
En el centenari del naixement
de Pier Paolo Pasolini.
p. 258

PERE LLUÍS FONT:
Post scriptum extraacadèmic
a la «Introducció»
als *Pensaments i opuscles*
de Pascal.
p. 261

En una entrevista al diari *La Croix*, el gener passat, el cardenal Jean-Claude Hollerich, arquebisbe de Luxemburg, president de la Comissió de les Conferències Episcopals de la Unió Europea (COMECE) i Relator General del Sínode sobre la Sinodalitat 2021-2023, feia afirmacions com aquestes:

Per a molts, dir-se catòlic segueix sent una mena de disfressa amb una moral general i prou.

Que abans s'anés més a missa no vol dir que la gent fos més creient que ara. Hi havia una mena de pràctica cultural dominical, però no sempre s'inspirava en la mort i resurrecció de Jesús.

Ara sabem que som i serem una minoria, i no ens hem de sorprendre ni lamentar-nos-en.

El missatge continua sent rellevant, però els missatgers de vegades apareixem amb disfresses de temps passats, i aquest no és el millor servei que podem fer. Ens hem d'adaptar, no pas per canviar el missatge, sinó perquè s'entengui.

Tenim una teologia que ningú no entendreà d'aquí a vint o trenta anys, quan aquesta civilització haurà passat del tot. Per això necessitem un llenguatge nou.

Hem d'intentar comprendre l'altre i estendre ponts amb la societat. Per parlar d'antropologia cristiana ens hem de basar en l'experiència humana del nostre interlocutor, perquè encara que l'antropologia cristiana sigui meravellosa, aviat deixarà d'entendre's si no canviem de mètode. I ¿de què ens serveix parlar si no se'ns escolta?

Crec que encara que no en sigui conscient, l'Església té la imatge d'una institució que dona lliçons i que ho sap sempre tot millor que ningú. Ha de ser més humil, altrament no podrà entrar en un diàleg. I això també vol dir que hem de demostrar que volem aprendre dels altres. Un exemple: m'oposo a l'avortament, però també entenc que hi hagi una preocupació per la dignitat de les dones, i que el discurs que teníem en el passat per oposar-nos-hi avui ja no és comprensible. Ens hem de preguntar què més podem fer per defensar la vida, perquè quan un discurs ja no té pes, no es pot ser intransigent i s'han de buscar altres vies.

Els abusos són un escàndol, i quan veiem les xifres de l'informe Sauvé, està clar que no estem parlant d'una relliscada d'uns quants. En algun lloc hi ha una errada sistèmica que ha de ser abordada, sense témer les ferides que això ens pugui suposar, que no són res comparades amb les infligides a les víctimes.

Hem de deixar d'actuar com si les dones fossin un grup marginal a l'Església. No són a la perifèria de l'Església, sinó que són al seu centre. I si no donem veu als qui són al centre de l'Església, tindrem un gran problema.

Sobre el celibat en la vida sacerdotal, preguntem-nos amb franquesa si un sacerdot ha de ser necessàriament cèlibe. Tinc una bona opinió del celibat, però ¿és realment indispensable?

Hem volgut reproduir una selecció àmplia de fragments d'aquella entrevista per la seva claredat i perquè són afirmacions doblement significatives si tenim en compte que les pronuncia algú amb responsabilitats molt importants en la jerarquia eclesial. I sobretot perquè són un exemple que l'Església catòlica no és tant monolítica com la presenten sovint alguns mitjans de comunicació, ni una institució amb un pensament únic i una posició implacable i absolutament rígida en aspectes socials, morals o doctrinals. La realitat és una altra. Hi ha molts matisos i el cardenal Hollerich no és només una excepció. El mateix papa Francesc ha carregat reiteradament contra el clericalisme i contra la dificultat de l'Església per dialogar de tu a tu amb la societat actual. Ho va tornar a expressar públicament en una entrevista emesa en *prime time* a principis de febrer a la

televisió pública italiana: «El clericalisme és una perversió de l'Església [...] i la rigidesa sempre amaga alguna forma de corrupció», va dir.

Davant del que la teòloga Claude Plettner anomena *segona crisi antimodernista* per referir-se a la reacció i al tancament d'alguns sectors i moviments eclesials en qüestions que van des de l'ètica sexual i de la família fins a la litúrgia (com ho posa de manifest la necessitat d'una carta apostòlica com *Traditionis custodes*), altres noms com els del cardenal alemany Reinhard Marx o Markus Büchel, bisbe de Sankt Gallen (Suïssa), s'han sumat públicament en els darrers temps a les veus que reclamen obrir un debat seriós sobre qüestions com el celibat obligatori dels preveres o l'ordenació de dones a l'Església catòlica, i a les que malden per establir un autèntic diàleg de tu a tu amb la societat actual, un diàleg sense condicions que menii a una inculturació real del cristianisme i de l'Església en la modernitat, que és la gran assignatura pendent tot just iniciada amb el Concili Vaticà II (en el Diàleg «Sobre el passat, present i futur del cristianisme» que publiquem en aquest número de *Qüestions*, s'aprofundeix en aquest tema). Probablement sigui en això on ens juguem esdevenir realment una minoria creativa o simplement una subcultura poc significativa en una societat europea cada vegada més *acristiana*, perquè per ser postcristiana cal que hagi estat cristiana prèviament, i ara ja es pot dir que en molts casos ens trobem amb el fenòmen d'una *desculturització* cristiana de segona i tercera generació.

Tant de bo que el sínode sobre la sinodalitat convocat pel papa Francesc, més enllà d'un exercici sa i necessari, esdevinguí un revulsiu i una oportunitat per a caminar junts cap a una inculturació plena de l'Església i el cristianisme en la societat contemporània. La reforma de la cúria amb la nova Constitució Apostòlica *Praedicate Evangelium* és sens dubte un pas molt significatiu en aquesta línia. ◻

La crueta i la destrucció de la guerra en plena Europa

ens ha recordat una vegada més que de vegades la realitat pot superar la ficció i que les distopies (escenaris i representacions imaginades d'una societat futura on manen l'opressió i l'alienació humanes) poden arribar a ser alguna cosa més que un simple recurs narratiu. També ens ha fet reviure quelcom que, després de trenta anys de la fi de la Guerra Freda, potser hàviem oblidat: que la humanitat ha desenvolupat la capacitat tècnica per l'autodestrucció. I que aquesta possibilitat pot arribar a estar, a més, a les mans de dirigents polítics sense escrúpols i amb deliris de grandesa.

El monogràfic que presentem en aquest número va ser pensat, tanmateix, des d'una òptica i una perspectiva més generals. Les utopies totalitàries del segle xx, que van ser la causa de milions de morts i de situacions humanament impensables fins aleshores (l'holocaust o el gulag), ja ens van mostrar que utopia i distopia poden anar de bracet i esdevenir les dues cares de la mateixa moneda, i que la història humana es pot veure com una successió d'utopies seguides per la desil·lusió i de distopies de les quals pot acabar naixent una nova il·lusió.

Amb tot, és un fet que en els darrers temps la ficció utòpica, que ha marcat profundament les narratives modernes i les ideologies contemporànies, està sent progressivament substituïda pel nou paradigma distòpic: l'esperit de l'època s'ha *distopitzat*. L'experiència de règims capaços d'exercir un control absolut sobre els seus ciutadans, les conseqüències imprevisibles d'una societat cada vegada més dependent de la tecnologia, el posthumanisme emergent, les incerteses de la crisi ambiental

(un informe de l'ONU adverteix que ens aproximem al punt de no retorn), la possibilitat gairebé inevitable de noves pandèmies a mig i llarg termini, o les conseqüències imprevisibles d'un bloqueig energètic i de subministraments a escala mundial són *ingredients* que en les darreres dècades han alimentat el despropòsit d'alguns escenaris distòpics, molt recurrents en la literatura o el cinema actuals, en unes societats cada vegada més marcades per noves pors col·lectives i la sensació de risc global permanent.

En aquest context ens podríem preguntar si, de la mateixa manera que alguns plantejaments utòpics, en el millor dels casos, van ser motor de transformació i progrés social, l'actual preeminència de la distopia ajudarà o no a prendre més consciència i a reaccionar davant les dramàtiques conseqüències a les quals ens aboquen indefectiblement determinades tendències. La dialèctica utopia-distopia tampoc no és aliena al cristianisme, que es mou entre la promesa (¿utòpica?) del Regne de Déu i el desconcertant relat (¿distòpic?) de l'Apocalipsi.

MIQUEL CALSINA

Director de *Qüestions de Vida Cristiana*